

**KO'ZI OJIZLAR VA ZAIF KO'RUVCHILARNI O'RGANUVCHI FAN VA UNING RIVOJLANISHI
UCHUN XISSA QO'SHGAN OLIMLAR**

Zoirova Marhabo Yahyo qizi

A.Qodiriy nomidagi JDPU

Maxsus pedagogika (logopediya) Yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: *Umumta'lim maktablarda o'qitish pedagoglardan maxsus tayyorgarlikni talab qiladi, o'quv jarayonining ko'rgazmali jihozlar bilan jihozlanishi, o'qituvchi va o'quvchiga mutaxassis tiflopedagoglar tomonidan yordam ko'rsatish tizimini tashkillashtirish talab qilinadi. Ko'rish jarayoni buzilgan o'quvchilar mamlakatning barcha oliy ta'lim muassasalarida bilim olishlari mumkin. Ko'zi ojizlar sog'lom ko'ruvchilar bilan bir qatorda barcha oliy ta'lim muassasalariga qabul qilinadilar.*

Kalit so'zi: *XVIII-XIX wsrda ko'zi ojizlar uchun maktablar , Tiflopedagogika fanining rivojlanishi , Brayl ko'zning ko'r bo'lib qolishi , L. Brayl tomonidan 1129-yilda ishlab chiqilgan relyefli.*

Абстрактный: *Обучение в общеобразовательных школах требует специальной подготовки педагогов, оснащения учебного процесса демонстрационным оборудованием, организации системы поддержки учителя и ученика со стороны педагогов-специалистов. Студенты с нарушением зрения могут учиться во всех высших учебных заведениях страны. Слепые принимаются во все высшие учебные заведения наряду со зрячими.*

Ключевое слово: *Школы для слепых в XVIII-XIX веках, развитие науки педагогики, слепота Брайля, рельеф, разработанный Л. Брайлем в 1129 году.*

Abstract: *Teaching in general education schools requires special training from pedagogues, equipping the educational process with demonstration equipment, organizing a system of providing support to the teacher and student by specialist pedagogues. Visually impaired students can study in all higher education institutions of the country. Blind people are admitted to all higher education institutions along with sighted people.*

Keyword: *Schools for the blind in the 18th-19th centuries, the development of the science of pedagogy, Braille becoming blind, the relief developed by L. Braille in 1129.*

Tiflopedagogikaning eng asosiy muommolaridan biri - bu ko'zi ojiz bolalarni umumta'lim maktablarda o'qitishdir. Umumta'lim maktablarda o'qitish pedagoglardan maxsus tayyorgarlikni talab qiladi, o'quv jarayonining ko'rgazmali jihozlar bilan jihozlanishi, o'qituvchi va o'quvchiga mutaxassis tiflopedagoglar tomonidan yordam ko'rsatish tizimini tashkillashtirish talab qilinadi. Ko'rish jarayoni buzilgan o'quvchilar mamlakatning barcha oliy ta'lim muassasalarida bilim olishlari mumkin. Ko'zi ojizlar sog'lom ko'ruvchilar bilan bir qatorda barcha oliy ta'lim muassasalariga qabul qilinadilar. Tiflopedagogika fanining rivojlanishi XVII asrlarga G'arbiy Yevropa mamlakatlariga to'g'ri keladi. Ko'zi ojizlar uchun

dastlabki o'quv muassasasi tiflopedagogika fani asoschisi fransuz pedagogi V. Gayui tomonidan 1784-yilda Parij shahrida tashkillashtirilgan. XVIII-XIX wsrda ko'zi ojizlar uchun bunday .maktablar Buyuk Britaniyada, Avstraliyada, Germaniyada va AQSHda tashkii qilingan. Ko'zi ojizlar uchun tashkii qilingan bunday maktablarda o'quvchilar yozuv, o'quv, hlsob-kitob, eng oddiy hunarmadchilik va musiqaga o'qitilgan.^[1] XIX asr o'rtalarida ko'rlar uchun o'qish va yozishda L. Brayl tomonidan 1129-yilda ishlab chiqilgan relyefli, nuqtaviy shrift varianti tarqaldi. Lui Brayl 1809-yil 4-yanvarda Fransiyaning kichik Kuray shahrida poyabzalchi (boshqa ma'lumotlarga ko'ra egarchi) Simon-Rene Brayl oilasida tug'ilgan. 3 yoshida Brayl yozuvi ko'zning yallig'lanishi natijasida ko'r bo'lib qoldi, bu bola otasining ustaxonasida o'zini egar pichog'i bilan jarohatlaganida boshlangan; u nihoyat 5 yoshida ko'r bo'lib qoldi. . Luining ota-onasi unga ot jabduqlari uchun chekka to'qishni, shippak tikishni o'rgatishgan va Luiga skripka chalishni o'rgatish uchun musiqa o'qituvchisini taklif qilishgan. Lui mahalliy maktabda tayoq yordamida alifboni o'rgangan. 10 yoshida (1819 yilda) Lui Parij davlat ko'zi ojiz bolalar institutiga (frantsuz) rus tilidan savod o'rgatish, musiqa, trikotaj va to'quvchilikdan dars berdi. Darslar uchun ko'tarilgan chiziqli shriftda nashr etilgan kitoblar taqdim etilgan, ammo bunday kitoblar kam edi va ko'p fanlar bo'yicha darsliklar yo'q edi.^[2] O'qitish metodikasi axborotni tinglashga asoslangan edi. Lui eng zo'r talabalardan biri bo'lib, pianino va organ chalishni o'rgangan. 1828 yilda Lui o'qishni tugatdi va kichik o'qituvchi-repetitor bo'lib ishlash taklifini oldi. O'qish paytida Lui Charlz Barbier tomonidan ishlab chiqilgan "tungi alifbo" bilan tanishdi. Barbier artilleriya ofitseri bo'lgan va alifboni harbiy maqsadlarda - tunda ma'lumot uzatish uchun ishlab chiqqan. Ma'lumotni yozib olish kartondagi teshiklarni teshish, o'qish - kartonga tegish (tegish) orqali amalga oshirildi. 1824 yilda (15 yoshida) Brayl ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchilar uchun ko'tarilgan nuqta shriftini ishlab chiqdi, uning sharafiga Brayl alifbosi deb nomlandi va hozirgacha butun dunyoda qo'llanilmoqda. Brayl yozuvi shrift ustida uzoq yillar ishladi va 1829 yilda shriftning dastlabki variantini institut kengashiga ko'rib chiqish uchun taqdim etadi.

Institut kengashi shriftni ko'zi ojiz o'qituvchilar uchun noqulay deb hisobladi va faqat 1837 yilda ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchilarning talabiga binoan institut kengashi yana shriftni ko'rib chiqishga qaytdi. Brayl iqtidorli musiqachi bo'lib, ko'zi ojiz va zaif ko'ruvchilarga musiqani o'rgatgan va uning shrifti asosidagi tamoyillarga asoslanib, nota yozish uchun shrift ishlab chiqqan[3]. Brayl alifbosida chop etilgan birinchi kitob "Fransiya tarixi" (1837) edi.

Brayl 1852-yil 6-yanvarda Parijda vafot etdi va o'zining tug'ilgan shahri Kureyda dafn etildi. 1952 yilda u Parij panteonida qayta dafn qilindi. Lui bolaligini o'tkazgan uyda muzey bor. Uning uy-muzeyiga olib boruvchi ko'cha Brayl alifbosi nomi bilan atalgan. Bundan tashqari Rossiyada Brayl alifbosida kitob chop etish 1885 yilda Anna Aleksandrovna Adlarning (1856-1924) "Ko'r bolalarga bag'ishlangan bolalar o'qishi uchun maqolalar to'plami" kitobining yuz nusxada nashr etilishi bilan boshlandi.^[3] Tiflopedagogika fanining asosiy vazifalari, demak, quyidagilarni tashkil etadi, ko'rishda jiddiy nuqsoni bo'lgan shaxslarni psixologikpedagogik va klinik jihatdan o'rganish; bu kabi nuqsonlar mavjud bo'lganda ruhiy va jismoniy rivojlanish anomaliyalari va ko'rish funksiyasi buzilishlarini aniqlash; shaxsning ko'rish funksiyalari turli buzilishlari mavjud bo'lgan holda ularni har tomonlama shakllanishi va rivojlanish xususiyatlarini o'rganish; fan asoslariga o'rganish hamda mehnat va kasb tayyorgarligi masalalarini hal etish; zaif ko'ruvchi va ko'zi ojizlarni o'qitish va tarbiyalash uchun maxsus muassasalarni turlari va strukturasi belgilash; o'quv rejalari, dasturlari darsliklar, xususiy metodikalarini tizimining ilmiy asoslarini ishlab chiqarishdir; ko'rishda nuqsoni bo'lgan shaxslarning bilish jarayonlarini rivojlanish, ularni o'qitish va jamiyatga, mehnatga tayyorlash samaradorligini oshirish imkonini beradigan maxsus texnik vositalar yaratishdir; to'laqonli bo'lmagan ko'rishni muhofaza qilish va rivojlantirish bo'yicha gigiyenik tadbirlar tizimini ishlab chiqarish; ta'lim-tarbiya va kasb tayyorgarligi uchun binolarni loyihalash maxsus maktablarni rivojlantirishni yo'lga qo'yish; ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalarni reabilitatsiya va integratsiyalashni yo'lga qo'yish tashkil etadi; tiflopedagogika zimmasiga qo'yilgan vazifalarni yechishda umumiy, pedagogika, psixologiya, fiziologiya, oftalmologiya, maktab gigiyenasi, bolalar nevrologiyasi bilan hamkorlikda bajariladi.^[4]

Shuningdek ko'rish qobiliyati kuchsizlangan yoki butunlay yo'qolgan insonlar uchun ilk marotaba Hindistonda smartfon ishlab chiqarildi. Telefon korpusida Brayl shrifti qo'llangan. Smartfonda ishlatilgan «Shape Memory Alloy» texnologiyasi shaklni xotirlash effekti (ayrim materiallarning dastlabki o'zgarishdan keyin qizdirilsa yana avvalgi holatiga qaytish xususiyati)ga qurilgan. Smartfon ekrani, agar uni shunday atash mumkin bo'lsa, talab bo'yicha tepadan pastga qarab joylangan kontaktlar tarmog'idan iborat turli kontaktlar muayyan harflar yoki simvollarni anglatadi. Smartfon ekrani o'ziga xos tarjimon bo'lib, oddiy matnni Brayl alifbosiga va aksincha, Brayl alifbosini oddiy matnga o'tkaza oladi.^[4]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. P.M. Po'latova , L. Sh. Nurmuxamedova , D.B. Yakubjonova , Z.N. Mamarajabova
2. M. Kun . uz
3. P.Mavlonova
4. <https://translate.google.com/>
5. A.D. Sultonova
6. Maxsus pedagogika